

УДК 94:159.953.2](477):355.48(477:(470+571))

DOI 10.69550/3041-1467.6.326258

**Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ**

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України та правознавства,  
Дрогобицький державний педагогічний університету імені Івана Франка, вул. Івана  
Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (vilnickiy@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-4969-052X

ResearcherID: H-4431-2017

ScopusID: 57203399830

**Vasyl ILNYTSKYI**

PhD hab. (History), Professor, Head of the Department of History of Ukraine and Law,  
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych,  
Ukraine, postal code 82100 (vilnickiy@gmail.com)

**Бібліографічний опис статті:** Ільницький, В. (2025). Організаційні, нормативні та концептуальні засади політики пам'яті України щодо сучасної російсько-української війни. *Axis Europae*, 6, 197–213. doi: 10.69550/3041-1467.6.326258

**Bibliographic Description of the Article:** Ilnytskyi, V. (2025). Orhanizatsiini, normatyvni ta kontseptualni zasady polityky pamiati ukrainy shchodo suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny [Organizational, normative, and conceptual foundations of Ukraine's memory policy regarding the ongoing russian-ukrainian war]. *Axis Europae*, 6, 197–213. doi: 10.69550/3041-1467.6.326258 [in Ukrainian].

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ, НОРМАТИВНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ  
ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ  
ЩОДО СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

**Анотація.** *Мета статті* – розкрити організаційні, нормативні та концептуальні засади політики пам'яті України щодо сучасної російсько-української війни. *Методологія дослідження* включає принципи історизму, науковості, авторської об'єктивності, а також загальнонаукові (аналіз, синтез, типологізація) та спеціально-історичні (історико-генетичний, історик-системний, історико-типологічний) методи. **Наукова новизна:** уперше розглядаються організаційні, нормативні та концептуальні засади політики пам'яті України щодо сучасної російсько-української війни. **Висновки.** Отже, центральною установою щодо формування та реалізації політики пам'яті в Україні є Український інститут національної пам'яті та його міжрегіональні відділення. Його було створено у 2006 р. як центральний орган виконавчої влади, реорганізовано у 2011 р. (як науково-дослідну установу) і відновлено у 2014 р. У різний час інститут очолювали Ігор Юхновський, Валерій Солдатенко, Володимир В'ятрович, Антон Дробович. Ключовим завданням УІНП є участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері відновлення і збереження національної пам'яті українського народу. Починаючи з 20 лютого 2014 триває російсько-українська війна. Героїчний опір українського народу, Збройних

Сил України російській агресії, поява великої кількості цивільних і військових жертв війни актуалізували нові завдання перед УІНП. Працівники інституту брали активну участь у розробці ключових законів щодо реалізації політики пам'яті. Ще у 2016 р. було розроблено законопроект «Про засади політики національної пам'яті», а наступного року – законопроект «Про державні та інші свята, пам'ятні дати і скорботні дні», які, на жаль, досі не схвалені. Визначальними для діяльності УІНП є щорічні постанови Верховної Ради України про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв. Концептуальними засадами із розробки механізмів реалізації політики пам'яті щодо російсько-української війни для УІНП став досвід вишанування пам'яті полеглих учасників Революції Гідності, який ознаменувався створення Меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності.

**Ключові слова:** політика пам'яті, російсько-українська війна, Український інститут національної пам'яті, усна історія, історико-меморіальний наратив.

### ORGANIZATIONAL, NORMATIVE, AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF UKRAINE'S MEMORY POLICY REGARDING THE ONGOING RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

**Abstract.** The purpose of this article is to reveal the organizational, normative, and conceptual foundations of Ukraine's memory policy regarding the ongoing Russian-Ukrainian war. The research methodology includes the principles of historicism, scientific rigor, and authorial objectivity, as well as general scientific methods (analysis, synthesis, typologization) and specialized historical methods (historical-genetic, historical-systemic, historical-typological). **Scientific novelty:** For the first time, this study examines the organizational, normative, and conceptual foundations of Ukraine's memory policy concerning the current Russian-Ukrainian war. **Conclusions.** The central institution responsible for shaping and implementing Ukraine's memory policy is the Ukrainian Institute of National Memory (UINP) and its regional branches. Established in 2006 as a central executive body, the Institute was reorganized in 2011 (as a research institution) and reinstated in 2014. Over different periods, the Institute has been led by Ihor Yukhnovskyi, Valeriy Soldatenko, Volodymyr Viatrovych, and Anton Drobovych. The key task of the UINP is to participate in shaping and implementing state policy in the field of restoring and preserving the national memory of the Ukrainian people. Since February 20, 2014, the Russian-Ukrainian war has been ongoing. The heroic resistance of the Ukrainian people and the Armed Forces of Ukraine against Russian aggression, as well as the emergence of numerous civilian and military casualties, have brought new challenges for the UINP. The Institute's employees have actively contributed to the development of key laws related to the implementation of memory policy. As early as 2016, the draft law «On the Foundations of National Memory Policy» was developed, followed by the draft law «On State and Other Holidays, Commemorative and Mourning Days» in 2017, both of which, unfortunately, have not yet been approved. The activities of the UINP are significantly influenced by annual resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine on the commemoration of anniversaries and significant dates. The conceptual foundations for developing mechanisms to implement Ukraine's memory policy regarding the Russian-Ukrainian war have been shaped by the experience of honoring the memory of the fallen participants of the Revolution of Dignity, which culminated in the creation of the Memorial Complex of the Heroes of the Heavenly Hundred – Museum of the Revolution of Dignity.

**Keywords:** politics of memory, Russo-Ukrainian War, Ukrainian Institute of National Remembrance, oral history, historical and memorial narrative.

**Постановка проблеми.** Політичний вплив держави на історичну пам'ять, як відомо, здійснюється у відповідному правовому полі на основі діяльності визначених інституцій та у співпраці з громадянським суспільством. Не є винятком і формування політики пам'яті щодо російсько-української війни, яка спирається на державні інституції, нормативно-правові акти, напрацьовані механізми взаємодії з суспільством у культурно-просвітницькій, комеморативній площині. Головні організаційні, нормативні та концептуальні засади політики пам'яті України щодо сучасної російсько-української війни потребують наукової рефлексії.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Політика пам'яті (історична) політика незалежної Української держави є об'єктом зацікавлень і вітчизняних, і закордонних дослідників. Так, О. Гончаренко проаналізував політику пам'яті президентів України Леоніда Кучми, Віктора Ющенка та Віктора Януковича (Гриценко, 2017). А. Киридон окреслила головні політичні чинники, ціннісні засади й організаційно-правові складові історичної політики України 1991–2015 рр. (Киридон, 2015). Ю. Литвиновська зробила загальну спробу щодо визначення періодизації політики пам'яті в Україні (Литвиновська, 2024). Певні фактологічні, історіографічні й історіософські аспекти зазначеної проблеми оприявлено в аналітичній доповіді «Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України» (Яблонський, 2019), аналітичній записці «Виклики національній політиці пам'яті в часи «гібридної війни»» (Виклики національній політиці, 2015), монографії А. Киридон (Киридон, 2016), статтях Я. Дельвейда (Delwaide, 2011), І. Вушко (Vushko, 2018), Е. Нарвселіус (Narvselius, 2012), О. Шевель (Shevel, 2016), І. Похиленко (Похиленко, 2023), О. Свйонтик, Р. Терещенка (Свйонтик, Терещенко, 2024). Окремі аспекти проблеми представлені у працях Володимира Старки, Василя Ільницького, Миколи Галіва, Віталія Тельвака, Олеси Куцької, Орести Карпенко, Юлії Талалай (Ільницький, Старка, Галів, 2022; Галів, Ільницький, 2023; Галів, Свйонтик, 2023; Telvak, & Ilnytskyi, 2023; Ilnytskyi, & Telvak, 2024; Ільницький, Куцька, 2023; Галів, Ільницький, Карпенко, 2024; Ільницький, Тельвак, Талалай, 2024; Галів, Гранд, 2024; Галів, Гранд, Бойчин, 2024; Галів, Карпенко, 2024), в яких розкрито історіографічні, джерелознавчі та мас-медійні погляди, оцінки і характеристики, наслідки сучасної російсько-української війни. Важливі змістові та методичні складові політики пам'яті щодо жертв російської агресії проти України висвітлено у статтях В. Ільницького та Р. Царика (Ільницький, Царик, 2024a; Ільницький, Царик, 2024b; Ільницький, Царик, 2025).

**Виклад основного матеріалу.** Центальною установою щодо формування та реалізації політики пам'яті в Україні є Український інститут національної пам'яті (УІНП) та його міжрегіональні відділення. УІНП було створено у 2006 р. Він отримав статус центрального органу виконавчої влади, тому його діяльність визначалася і координувалася українським урядом – Кабінетом Міністрів України, особливо Міністерством культури та Міністерством освіти і науки. 5 липня 2006 р. було затверджено «Положення про Український інститут національної пам'яті», згідно з яким, основними завданнями УІНП є: 1) участь у формування та реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу; 2) забезпечення всебічного вивчення історії державотворення в Україні, боротьби за відродження української державності; 3) вивчення історії корінних народів та національних меншин в Україні; 4) здійснення заходів з увічнення пам'яті національно-визвольної боротьби, світових воєн, жертв голодоморів і політичних репресій; 5) посилення уваги українського суспільства до історії України, поширення у світі

об'єктивної інформації про Україну (Положення, 2006). Першим головою УІНП став відомий український вчений, колишній народний депутат України Ігор Юхновський.

У перший період існування УІНП активно займався питання вивчення історії Другої світової війни, українського визвольного руху у XX ст., сприяв на міжнародному рівні визнання голодомору 1932 – 1933 рр. як геноциду українського народу. Однак з приходом до влади у 2010 р. проросійського президента В. Януковича, проросійського голови уряду М. Азарова ефективна діяльність УІНП була згорнута, а 9 грудня того ж року інститут було ліквідовано під претекстом оптимізації органів центральної виконавчої влади й економії бюджетних ресурсів (Указ Президента України, 2010). Водночас уряд отримав доручення вивчити питання щодо функціонування УІНП.

У результаті 12 січня 2011 р. з'явилася Постанова Кабінету Міністрів України, відповідно до якої утворюється УІНП, але як науково-дослідна установа під управлінням уряду, утримання якої покладалося на Державний бюджет України (Постанова, 2011а). У цей час інститут очолив відомий український історик, член Комуністичної партії України Валерій Солдатенко. На УІНП нова влада поклала завдання надавати науковий і аналітичний супровід державній політиці у сфері національної пам'яті, розробляти необхідні наукові рекомендації для уряду щодо здійснення гуманітарної політики, виконання державних програм фундаментальних і прикладних досліджень з проблематики національної пам'яті. Штат працівників інституту було визначено у кількості 70 осіб (Постанова, 2011б). Тоді ж інститут провів низку наукових конференцій, видав 10 випусків збірника «Національна та історична пам'ять» (В'ятрович, 2019).

Після Революції Гідності, внаслідок якої було скинуто проросійський антидемократичний режим В. Януковича, українські політики і громадськість висунули ідеї відродити УІНП як центральний орган виконавчої влади. 9 липня 2014 р. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Питання Українського інституту національної пам'яті», якою скасовано постанови щодо УІНП від 2010 р. (Постанова КМУ, 2014). У листопаді 2014 р. було затверджено Положення про УІНП, відповідно до якого він знову набував статусу центрального органу виконавчої влади. До завдань, які були визначені ще у 2006 р., додавалися нові, зокрема популяризація історії України, подолання історичних міфів, а також «здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті учасників українського визвольного руху, Української революції 1917 – 1921 років, воєн, жертв Голодомору 1932 – 1933 років, масового голоду 1921 – 1923, 1946 – 1947 років та репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917 – 1991 років, осіб, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, а також в антитерористичних операціях» (Положення, 2014). Новим головою УІНП було призначено відомого львівського історика, дослідника історії УПА Володимира В'ятровича, який перебував на цій посаді до вересня 2019 р. (Кабмін звільнив В'ятровича, 2019). На той час Президентом України був В. Зеленський, котрий, як припускали журналісти, звільнив В. В'ятровича з політичних міркувань. У грудні 2019 р. наступним головою УІНП став кандидат філософських наук Антон Дробович (Для Інституту, 2019).

Починаючи з 20 лютого 2014 р., триває російсько-українська війна. Героїчний опір українського народу, Збройних Сил України російській агресії, поява великої кількості цивільних і військових жертв війни актуалізувала нові завдання перед УІНП. Звичайно, він продовжував діяльність над іншими історичними напрямками. Так, науковці та експерти УІНП розробили і подали до Верховної ради України

законопроекти «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917 – 1991 років» (Звіт УІНП за 2015 р.). Ці закони були прийняті у 2015 р., заклавши один з ключових фундаментів для трансформації і модернізації політики пам'яті в незалежній Україні.

У 2016 р. УІНП працював над розробкою змін до закону про реабілітацію жертв політичних репресій, а також розробив проєкт закону «Про засади політики національної пам'яті». Однак його не погодило Міністерство культури. Ще однією новацією стала розробка законопроекту про внесення змін до деяких законів України щодо засудження тоталітарних режимів. На громадське обговорення було винесено проєкт закону про державні свята, пам'ятні дати і скорботні дні (Звіт УІНП, 2016). У травні 2017 р. цей проєкт надіслали до Міністерства культури України для розгляду і погодження (Звіт УІНП, 2017). Наразі він не схвалений.

Одним із важливих напрямів діяльності УІНП стало вшанування пам'яті *полеглих учасників Революції Гідності*. Так, було розроблено і затверджено план заходів щодо вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні та учасників Революції Гідності на 2015 – 2020 рр. За ініціативи УІНП з'явився Указ Президента України Петра Порошенка від 11 лютого 2015 р., яким було встановлено День Героїв Небесної Сотні (20 лютого), а також доручалося українському уряду розробити заходи щодо увічнення пам'яті загиблих під час Євромайдану. Йшлося і про створення в Києві музею Революції Гідності, проведення у закладах освіти і культури, у військових частинах тематичних заходів, бесід, заходів, спрямованих на встановлення меморіальних дощок, пам'ятних знаків, таблиць. Відповідні доручення давалися МЗС України та Державному комітету телебачення та радіомовлення України (Указ Президента України, 2015).

З метою належного вшанування пам'яті усіх жертв злочинного режиму В. Януковича, було ухвалено рішення про створення Музею Майдану / Музею Свободи. З цією метою була створена робоча група, яка від жовтня 2014 р. до лютого 2015 р. провела виставку «Творчість свободи: революційна культура Майдану». На початку 2015 р. до Верховної Ради України було подано законопроект щодо повернення до державної власності Жовтневого палацу у Києві і створення в його приміщеннях Музею Майдану. Однак це питання довго не вирішувалося. Тому УІНП у листопаді 2015 р. розпочав роботу щодо створення Музею Майдану (Звіт УІНП, 2015). У той час з'явилося Розпорядження Кабінету Міністрів України (18 листопада 2015 р.), в якому йшлося про утворення Меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності. Цей державний заклад передавався у сферу управління УІНП, якому доручалося розробити і подати на затвердження статут музею (Розпорядження КМУ, 2015). Однак музей запрацював лише наступного року, а в його штаті було 30 працівників. 12 квітня 2016 р. Указом Президента музею було надано статус національного (Указ Президента України, 2016). Уже наприкінці 2017 р. в ЗМІ з'явилося повідомлення, що на лютий 2018 р. будуть створені проєкти меморіалу Героям Небесної Сотні та проєкт музею (Краший проєкт, 2017). У 2021 р. було започатковано будівництво приміщення для музею, однак через початок повномасштабної російської-української війни у лютому 2022 р. роботи припинилися й досі не завершені.

Співробітники УІНП та працівники Музею історії Києва організували мультимедійну виставку «Майдан: від незалежності до свободи», під час якої було представлено матеріали, що охоплювали три українські революції: Революцію на

граніті 1990 р., Помаранчеву революцію 2004 р., Революцію Гідності 2013 – 2014 рр. Згадувалися й інші громадські акції, які відбувалися на Майдані Незалежності у Києві, зокрема йшлося про акцію «Україна без Кучми» (Майдан, 2015). Водночас УІНП ініціював створення робочих груп дослідників, передусім фахівців з питань усної історії, а також активістів, волонтерів для проведення запису свідчень учасників революційних подій. У звіті УІНП повідомлялося, що до цієї роботи приєдналися й регіональні (обласні) телерадіокомпанії, пообіцявши надавати відповідне обладнання. Зазначалося, що упродовж 2015 р. в різних областях України було створено 21 робочу групу, члени яких працювали на громадських засадах і змоги записати приблизно 200 свідчень-інтерв'ю (Звіт УІНП, 2015).

Частина цих інтерв'ю була опрацьована і видана окремою книгою під редакцією Тетяни Ковтунович і Тетяни Привалко (Ковтунович, Привалко, 2015). Передмову до книги написав відомий історик і публіцист, телеведучий Олександр Зінченко. Представлені у цьому виданні інтерв'ю були згруповані за соціальними, професійними, функціональними обов'язки осіб, які свідчили про події Майдану. Наприклад, містилися свідчення студентів Любові Галан, Софії Бориско, Богдана Кучера, правозахисників Дмитра Гузія, Артема Ясиновського, Миколи Сірого, координаторів Володимира В'ятровича, Євгена Нищука, Олени Подобед-Франківської, підприємців Валерія Пекара, Сергія Пітіка, Євгена Уткіна, священників о. Петра Жука, о. Миколи Мишовського, архієпископа Стефана (Негребецького), членів самооборони Майдану Миколи Голікова, Олега Юрченка, Романа Орищенка, волонтерів Олени Гречанюк, Тетяни Моцак, Юлії Пішти, автомайданівців Олексія Гриценка, Анатолія Чередниченка, Катерини Кувіти, медиків Руслана Добровольського, Тараса Логгінова, Олександра Дубічева тощо. Крім того, деякі групи були названі за особистісними характеристиками: «затяті», «сміливці». Авторитетні оцінки і характеристики надали письменниця Оксана Забужко, філософ Мирослав Попович, кардинал Любомир Гузар.

Крім того, УІНП співпрацював із Фондацією осередку «Карта» щодо видання книги з проблематики Революції гідності. Так, зокрема, було надано 10 розшифрованих інтерв'ю, вибрано найцікавіші фрагменти ще з 30-ти спогадів учасників революційних подій (Звіт УІНП, 2015). У результаті світ побачила книга «Вогонь Майдану...», яку презентували 20 листопада 2015 р. у Варшаві при сприянні Посольства України в Польщі (Польсько-український вечір, 2015).

У 2017 р. було записано 52 інтерв'ю з учасниками Революції Гідності, членами родин Героїв Небесної Сотні. Крім того, було скопійовано 42 записи інтерв'ю, яке провели науковці закладів вищої освіти України, або ж члени громадських організацій (Звіт УІНП, 2017).

У січні 2016 р. в Музеї історії Києва за ініціативи УІНП було проведено дискусію «Еволюція революції». Науковці, експерти, громадські діячі, волонтери обговорювали питання тяглося української революційної боротьби, вели мову про причини, хід, результати революцій 1990, 2004, 2013 – 2014 рр. (Звіт УІНП, 2016). У лютому того ж року в Національному музеї історії України (м. Київ) працівники УІНП організували дискусію на тему «Судети-1938 та Крим-2014: спільне й відмінне». Модерував цей захід кандидат історичних наук Сергій Громенко (УІНП), а учасниками дискусії виступили координатор Таврійської гуманітарної платформи Андрій Іванець та співголова Бюро протидії гібридній війні кандидат політичних наук Євген Магда. Учасники дискусії досить вдало порівняли і зіставили гітлерівську Німеччину та путінську Росію (Судети-1938, 2016).

У листопаді 2016 р. УІНП провів в приміщенні Українського Дому в Києві мультимедійну виставку «Відважні: наші герої», присвячену 100-річчю Української революції. Цей проєкт передбачав вшанування борців за українську державність від 1917 до 2014 рр., зокрема, містив розповіді про Героїв Небесної Сотні, учасників Революції Гідності (Від січових стрільців до Революції Гідності, 2016). У 2018 р. відбувся міжнародний архітектурний конкурс на виготовлення проєкту меморіалу Героїв Небесної Сотні. запрацювали виставки «Переведи мене через майдан» у Мистецькому арсеналі в Києві (за участі Президента України), «Артефакти з барикад. Передача колекції» в Українському Домі. Тоді ж на Майдані незалежності кияни і гості столиці могли відвідати виставку «Майдан: ландшафти пам'яті» (Звіт УІНП, 2018).

3 ініціативи УІНП у серпні 2017 р. Кабінет Міністрів України видав Розпорядження «Про затвердження плану заходів із вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні на період до 2020 р.» (План заходів, 2017). У ньому йшлося про сім головних організаційних завдань – від проведення наукових конференцій до видання і презентації книг спогадів та інших видань, присвячених Революції Гідності (План заходів, 2017). У лютому 2021 р. КМУ прийняв наступну постанову, яка затверджувала план таких самих заходів на 2021 – 2025 рр. (План заходів, 2021), щоправда дещо розширювала завдання. Наприклад, йшлося про забезпечення проєктування та будівництва Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності, вказувалася необхідність відкриття інформаційного центру зазначеного музею (План заходів, 2021).

Виставку «У фокусі подій», присвячену подіям на Майдані Незалежності у Києві 2013 – 2014 рр., на якій експонувалося понад 200 світлин, було відкрито в Українському Домі 18–21 лютого 2017 р. У ці ж дні в Умані та Полтаві активісти Революції Гідності провели зустріч, на якій обговорили результати роботи над проєктом щодо запису усних свідчень учасників революційних подій. 20 лютого 2017 р. біля каплички на Алеї Героїв Небесної Сотні у Києві була проведена панахида за полеглими борцями за свободу і демократію. Відтак відбулася акція «Запали вогонь пам'яті», під час якої учасники запалили лампадки вздовж Алеї Героїв Небесної Сотні. 21 листопада 2017 р. відкрилася виставка «Майдан: ландшафти пам'яті» на Майдані Незалежності у Києві, під час якої демонструвалися 48 планшетів, які розмістили на металевих стендах. Того самого дня у Київській міській раді відбулася презентація підготовленої і виданої УІНП книги «Майдан від першої особи. Регіональний вимір» (3-й випуск). Вона присвячувалася подіям Революції Гідності і протестним рухам, які відбувалися у 2013 – 2014 рр. в різних областях України (Звіт УІНП, 2017). У 2018 р. було видано наступну частину цієї книги, презентацію якої проведено у Києві, Херсоні, Харкові, Черкасах, Чернівцях у листопаді-грудні.

У 2019 р. з нагоди Дня Героїв Небесної Сотні в Києві було проведено виставку плакатів художника Нікіти Тітова «Від Майдану до АТО». Її разом з Н. Тітовим відкрили голова УІНП Володимир В'ятрович, директор Національного музею Революції Гідності Ігор Пошивайло, генеральний директор інформаційної агенції «Укрінформ» Олександр Харченко. Виставка включала 25 робіт, присвячених як героїчним, трагічним, так і повсякденним аспектам українських воїнів, які на той час уже 5 років захищали Україну від російської агресії (Шлях свободи, 2018).

Працівники УІНП спільно з громадськістю та істориками у 2020 р. реалізували важливий проєкт. Йдеться про зустріч з учасниками Революції Гідності, які одразу з барикад і наметів Майдану пішли добровольцями захищати Україну від російської

агресії. Зустріч отримала назву «Невтрачене покоління: з Майдану на війну». Учасницями зустрічі стали на той час уже ветерани російсько-української війни Віталій Кузьменко, Ігор Галушка, Майя Москвич, Юлія Шевчук (Розмова, 2020). Традиційно проводилися різні заходи, спрямовані на вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні («Хода пам'яті», панахиди біля меморіалів і пам'ятних дощок, акція «Вдячні за свободу», демонстрація відеороликів УІНП «Характери Гідності», поширення банерів українською і англійською мовами із меседжами щодо подвигу Героїв Небесної Сотні). Меморіальні заходи були проведені в усіх містах України (Звіт УІНП, 2020). У День Гідності та Свободи 21 листопада 2020 р. на Алеї Героїв Небесної Сотні у Києві було врочисто освячено «Дзвін гідності». Відтак працівники Музею Революції Гідності запровадили нову меморіальну практику: у день народження кожного героя Небесної Сотні ставити біля «Дзвону гідності» його чи її портрет і вдаряти по дзвону стільки разів, скільки років було людині (На алеї, 2020). Ця ж традиція продовжувалася у 2021 р. Відзначимо, що на той час в архіві УІНП вже зберігалось понад 5000 архівних фото і відео учасників Революції Гідності (Звіт УІНП, 2021).

**Висновки.** Отже, центральною установою щодо формування та реалізації політики пам'яті в Україні є Український інститут національної пам'яті та його міжрегіональні відділення. Його було створено у 2006 р. як центральний орган виконавчої влади, реорганізовано у 2011 р. (як науково-дослідну установу) і відновлено у 2014 р. У різний час інститут очолювали Ігор Юхновський, Валерій Солдатенко, Володимир В'ятрович, Антон Дробович. Ключовим завданням УІНП є участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері відновлення і збереження національної пам'яті українського народу. Починаючи з 20 лютого 2014 р. триває російсько-українська війна. Героїчний опір українського народу, Збройних Сил України російській агресії, поява великої кількості цивільних і військових жертв війни поставила нові завдання перед УІНП. Працівники інституту брали активну участь у розробці ключових законів щодо реалізації політики пам'яті. Ще у 2016 р. було розроблено законопроект «Про засади політики національної пам'яті», а наступного року – «Про державні та інші свята, пам'ятні дати і скорботні дні», які, на жаль, досі не схвалені. Визначальними для діяльності УІНП є щорічні постанови Верховної Ради України про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв. Концептуальними засадами із розробки механізмів реалізації політики пам'яті щодо російсько-української війни для УІНП став досвід вшанування пам'яті полеглих учасників Революції Гідності, який ознаменувався створення Меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

*Виклики національній політиці пам'яті в часи «гібридної війни». Аналітична записка.* (2015). URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/vikliki-nacionalniy-politici-pamyati-v-chasi-gibridnoi-viyni>

*Від січових стрільців до Революції Гідності: виставка в Києві «Відважні: наші герої».* (2016). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2124947-vid-sicovih-strilciv-do-revolucii-gidnosti-vistavka-v-kievi-vidvazni-nasi-geroi.html>

**В'ятрович, В. М.** (2019). Український інститут національної пам'яті. *Енциклопедія історії України: Україна–Українці*. Кн. 2. Київ: В-во «Наукова думка». URL: [http://www.history.org.ua/?termin=ukrajinskyj\\_institut\\_natsionalnoji\\_pam\\_jati](http://www.history.org.ua/?termin=ukrajinskyj_institut_natsionalnoji_pam_jati)

**Галів, М., Гранд, М.** (2024). «Русский мир» проти України: коротка деконструкція новітньої російської геополітичної доктрини (рецензія на: Якубова Л.



Україна та українці в світоглядній матриці «русского мира». Аналітична записка / відповідальний редактор В.А. Смолій. Київ: Інститут історії України НАН України, 2023. 72 с.). *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія, Спецвипуск*, 172–177. DOI: 10.24919/2312-2595.spec.16

**Галів, М., Гранд, М., Бойчин, Р.** (2024). Початок повномасштабної війни Росії проти України у висвітленні польського інформаційного порталу «Nowa Europa Wschodnia» (лютий – березень 2022 р.). *Актуальні питання гуманітарних наук*, 72(1). 52–60. DOI: 10.24919/2308-4863/72-1-7

**Галів, М., Ільницький, В.** (2023). Характер сучасної російсько-української війни (2014 – 2023): вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Історія*, 13/55, 47–73. DOI: 10.24919/2312-2595.13/55.283164

**Галів, М., Ільницький, В., Карпенко, О.** (2024). Проблематика геноциду Росії щодо українців в українських засобах масової інформації (2022 – 2024). *Новітня доба*, 12, 75–96. DOI: 10.33402/nd.2024-12-75-96

**Галів, М., Карпенко, О.** (2024). Викрадення українських дітей російськими окупантами (2022 – 2024): за матеріалами вітчизняних мас-медіа. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, Спецвипуск*, 62–76. DOI: 10.24919/2312-2595.spec.5

**Галів, М., Свйонтик, О.** (2023). Освіта як складова національної безпеки України в умовах сучасної російсько-української війни: правові засади, проблеми, досвід і завдання. *Молодь і ринок*, 3 (211), 25–31. DOI: 10.24919/2308-4634.2023.277194

**Гриценко, О. А.** (2017). *Президенти і пам'ять. Політика пам'яті президентів України (1994 – 2014): підґрунтя, послання, реалізація, результати*. Київ: «К.І.С.».

**Для Інституту.** (2019). Для Інституту нацпам'яті знайшли заміну В'ятровичу. *Українська правда*. URL: <https://web.archive.org/web/20191204144524/https://www.pravda.com.ua/news/2019/12/4/7233842/>

**Звіт УІНП.** (2015). *Звіт Українського інституту національної пам'яті за 2015 р.* URL: <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-2015>

**Звіт УІНП.** (2016). *Звіт Українського інституту національної пам'яті за 2016 р.* URL: <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-2016-rik>

**Звіт УІНП.** (2017). *Звіт Українського інституту національної пам'яті за 2017 р.* URL: <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2017-rik>

**Звіт УІНП.** (2018). *Звіт Українського інституту національної пам'яті за 2018 р.* URL: <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/765>

**Звіт УІНП.** (2020). *Звіт Українського інституту національної пам'яті за 2020 р.* URL: <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2020-rik>

**Звіт УІНП.** (2021). *Звіт Українського інституту національної пам'яті за 2021 р.* URL: <https://uinp.gov.ua/pro-institut/zvity/zvit-za-2021-rik>

**Ільницький, В., Куцька, О.** (2023). Періодизація російсько-української війни (2014 – 2022) в українському науковому дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 13/55, 162–177.

**Ільницький, В., Старка, В., Галів, М.** (2022). Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*, 5, 43–55. DOI: 10.15407/uhj2022.05.043

**Ільницький, В., Тельвак, В., Талалай, Ю.** (2024). Сучасна російсько-українська війна на шпальтах «The British Army Review» (2022 – 2024). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, Спецвипуск*, 130–146.

**Ільницький В., Царик Р.** (2024). Матеріально-культурні аспекти увічнення пам'яті українських захисників і захисниць під час російсько-української війни (2014 – 2024). *Вісник Черкаського університету. Серія історичні науки*, 2, 105–116.

**Ільницький В., Царик Р.** (2024). Пізнавально-інформаційні та виховні заходи щодо ушанування пам'яті учасників і жертв російсько-української війни (2014 – 2024). *Актуальні питання гуманітарних наук*, 81 (2), 4–13.

**Ільницький, В., Царик, Р.** (2025). Формування історико-меморіального наративу сучасної російсько-української війни. *Українські історичні студії*, 17(59), 213–224.

**Кабмін звільнив В'ятровича.** (2019). Кабмін звільнив В'ятровича з посади голови УІНП. 5 канал. *Новини*. URL: <https://www.5.ua/polityka/kabmin-zvilnyv-viatrovycha-z-posady-holovy-ukrainskoho-institutu-natsionalnoi-pamiaty-199460.html>

**Киридон, А.** (2016). *Гетеротопії пам'яті. Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті*. Київ: Ніка-Центр.

**Киридон, А.** (2015). Політика пам'яті в Україні (1991 – 2015 рр.). *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*, 15, 244–250.

**Кращий проєкт.** (2017). Кращий проєкт Меморіалу Героям Небесної сотні визначать у лютому. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2343244-krasij-proekt-memorialu-geroam-nebesnoi-sotni-viznacat-u-lutomu.html>

**Литвиновська, Ю.** (2024). Етапи реалізації політики пам'яті в Україні (1991 – 2023 рр.). *Консенсус*, 1, 92–104.

**Ковтунович, Т., Привалко, Т. (упоряд.)** (2015). *Привалко Майдан від першої особи: 45 історій Революції гідності*. Київ: К.І.С.

**Майдан.** (2015). «Майдан: від незалежності до свободи». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=McV5kcW93HY>

**На алеї Героїв Небесної Сотні встановили «Дзвін гідності».** (2020). URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/na-aleyi-geroyiv-nebesnoyi-sotni-vstanovyly-dzvin-gidnosti>

**План заходів.** (2017). *План заходів із вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні на період до 2020 року (затверджено розпорядженням КМУ від 23.08.2017 № 574-р)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-2017-%D1%80#Text>

**План заходів.** (2021). *План заходів із вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні на 2021–2025 роки (затверджено розпорядженням КМУ від 17.02.2021 № 112-р)*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-planu-zahodiv-iz-vshanuvannya-podvigu-uchasnikiv-revoluciyi-gidnosti-ta-uvichnennya-pamyati-geroyiv-nebesnoyi-sotni-na-20212025-roki-112-170221>

**Положення.** (2006). *Положення про Український інститут національної пам'яті (постанова КМУ від 5.07.2006 р. № 927)*. URL: <https://web.archive.org/web/20190703141204/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2006-%D0%BF>

**Положення.** (2014). *Положення про Український інститут національної пам'яті (затверджено постановою КМУ від 12.11.2014 р.)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-%D0%BF#Text>

**Польсько-український вечір.** (2015). *Польсько-український вечір. Презентація книги «Вогонь Майдану. Щоденник революції 21 листопада 2013 – 22 лютого 2014»*. URL: <https://naszwybir.pl/polsko-ukrayinskyj-vechir-prezentatsiya-knygy-vogon-majdanu-shhodennyk-revolutsiyi-21-lystopada-2013-22-lyutogo-2014/>

**Постанова.** (2011a). *Постанова КМУ «Про утворення Українського інституту національної пам'яті»* (від 12.01.2011 р. № 8). URL: <https://web.archive.org/web/20190703180313/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2011-%D0%BF>

**Постанова.** (2011b). *Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Український інститут національної пам'яті»* (від 31.11.2011 р. № 74). URL: <https://web.archive.org/web/20190702134556/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74-2011-%D0%BF>

**Постанова.** (2014). *Постанова КМУ «Питання Українського інституту національної пам'яті»* (від 9.07.2014 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/292-2014-%D0%BF#Text>

**Похиленко, І. С.** (2023). Тенденції актуалізації історичної пам'яті в контексті сучасної російсько-української війни. *Розумовські зустрічі: збірник наукових праць*, 10, 77–85.

*Розмова «Невтрачене покоління: з Майдану на війну».* (2020). URL: <https://www.prostir.ua/event/rozmova-nevtrachene-pokolinnya-z-majdanu-na-vijnu/>

**Розпорядження КМУ.** (2015). Розпорядження КМУ «Про утворення державного закладу «Меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції гідності»» від 18.11.2015 № 1186-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1186-2015-%D1%80#Text>

**Свйонтик, О., Терещенко, Р.** (2024). Діяльність Українського інституту національної пам'яті щодо збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну у 2014 – 2021 роках. *Новітня доба*, 12, 18–32.

**Судети-1938.** (2016). «Судети-1938 та Крим-2014: спільне та відмінне» – дискусія в Києві. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2016/02/25/148967/>

**Указ Президента України.** (2010). Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9.12.2010 № 1085/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text>

**Указ Президента України.** (2015). Указ Президента України № 69/2015 «Про вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692015-18468>

**Указ Президента України.** (2016). *Указ Президента України «Про надання державному закладу «Меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції гідності» статусу національного»* від 12.04.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138/2016#Text>

**Шлях свободи.** (2018). «Шлях свободи. П'ять років України в плакатах Нікити Тітова». Відкриття виставки. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2602484-slah-svobodipat-rokiv-ukraini-v-plakatah-nikiti-titova-vidkritta-vistavki.html>

**Яблонський, В. М. (ред).** (2019). *Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь*. Київ: НІСД.

**Delwaide, J.** (2011). Identity and Geopolitics: Ukraine's Grappling with Imperial Legacies. *Harvard Ukrainian Studies*, 32/33, 179–207.

**Пнытський, В., & Телвак, В.** (2024). Ukraine Under the Conditions of the Second Year of Existential War in Analysts' Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies.

*Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 31, 218–237. DOI: 10.24919/2519-058X.31.306344

**Narvselius, E.** (2012). The “Bandera Debate”: The Contentious Legacy of World War II and Liberalization of Collective Memory in Western Ukraine. *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne Des Slavistes*, 54(3/4), 469–490.

**Shevel, O.** (2016). The Battle for Historical Memory in Postrevolutionary Ukraine. *Current History*, 115(783), 258–263.

**Telvak, V., & Ilnytskyi, V.** (2023). A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 27, 249–258. DOI: 10.24919/2519-058X.27.281552

**Vushko, I.** (2018). Historians at War: History, Politics and Memory in Ukraine. *Contemporary European History*, 27(1), 112–124.

## REFERENCES

*Vykyky natsionalnii politytsi pamiaty v chasy «hibrydnoi viiny»*. *Analitychna zapyska*. (2015). [Challenges to the National Politics of Memory in the Time of «Hybrid War». Analytical Note]. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/viklik-natsionalnii-politici-pamyati-v-chasi-gibrydnoi-viyni> [in Ukrainian].

*Vid sichovykh striltsiv do Revoliutsii Hidnosti: vystavka v Kyievi «Vidvazhni: nashi heroi»*. (2016). [From the Sich Riflemen to the Revolution of Dignity: An Exhibition in Kyiv “Brave: Our Heroes”]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2124947-vid-sicovih-striltsiv-do-revolucii-gidnosti-vistavka-v-kyievi-vidvazni-nasi-geroi.html> [in Ukrainian].

**Viatrovych, V. M.** (2019). Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty [Ukrainian Institute of National Remembrance]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy: Ukraina–Ukraintsi*. Kn. 2. Kyiv: V-vo «Naukova dumka». URL: [http://www.history.org.ua/?termin=ukrajinskyj\\_instytut\\_natsionalnoji\\_pamjati](http://www.history.org.ua/?termin=ukrajinskyj_instytut_natsionalnoji_pamjati) [in Ukrainian].

**Haliv, M., & Grand, M.** (2024). «Russkyi mir» proty Ukrainy: korotka dekonstruktsiia novitnoi rosiiskoi heopolitychnoi doktryny [«Russian world» against Ukraine: a brief deconstruction of the newest Russian geopolitical doctrine]. *Problemy humanitarnykh nauk. Serii Istorii, Spetsvypusk – Problems of the Humanities. Series History, Special Issue*, 172–177. DOI: 10.24919/2312-2595.spec.16 [in Ukrainian].

**Haliv, M., Grand, M., & Boychyn, R.** (2024). Pochatok povnomasshtabnoi viiny Rosii proty Ukrainy u vysvitleni polskoho informatsiinoho portalu «Nowa Europa Wschodnia» (liutyi-berezen 2022 r.) [The beginning of a full-scale war of Russia against Ukraine according to the Polish information portal “Nowa Europa Wschodnia” (February – March 2022)]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues in the humanities*, 72(1), 52–60. DOI: 10.24919/2308-4863/72-1-7 [in Ukrainian].

**Haliv, M., & Ilnytskyi, V.** (2023). Kharakter suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (2014 – 2023): vitchyzniani istoriohrafichni dyskurs [The Nature of the Modern Russian-Ukrainian War (2014 – 2023): Domestic Historiographical Discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii: Istorii*, 13/55, 47–73. [in Ukrainian].

**Haliv, M., Ilnytskyi, V., & Karpenko, O.** (2024). Problematyka henotsydu Rosii shchodo ukrainsiv v ukrainskykh zasobakh masovoi informatsii (2022 – 2024) [The issue of the genocide of Russia against Ukrainians in the Ukrainian mass media (2022 – 2024)]. *Novitnia doba – Contemporary era*, 12, 75–96. DOI: 10.33402/nd.2024-12-75-96 [in Ukrainian].

**Haliv, M., & Karpenko, O.** (2024). Vykradennia ukrainskykh ditei rosiiskymy okupantamy (2022 – 2024): za materialamy vitchyznianskykh mas-media [Kidnapping of Ukrainian children by Russian occupants (2022 – 2024): according to the materials of the Ukrainian media]. *Problemy humanitarnykh nauk. Serii Istorii, Spetsvypusk – Problems of the humanities. Series: History, Special Issue*, 62–76. DOI: 10.24919/2312-2595.spec.5 [in Ukrainian].

**Haliv, M., & Sviontyk, O.** (2023). Osvita yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh suchasnoi rosiysko-ukrainskoi viyny: pravovi zasady, problemy, dosvid i zavdannia [Education as a component of Ukraine's national security in the conditions of the modern Russian-Ukrainian war: legal principles, problems, experience and tasks]. *Molod i rynek – Youth & market*, 3 (211), 25–31. DOI: 10.24919/2308-4634.2023.277194 [in Ukrainian].

**Hrytsenko, O. A.** (2017). *Prezydenty i pamiat. Polityka pamiaty prezidentiv Ukrainy (1994 – 2014): pidhruntia, poslannia, realizatsiia, rezulyaty* [Presidents and memory. The policy of memory of the presidents of Ukraine (1994 – 2014): background, message, implementation, results]. Kyiv: «K.I.S.». [in Ukrainian].

**Dlia Instytutu.** (2019). Dlia Instytutu natspamiati znaisly zaminu Viatrovychu [A replacement for Viatrovych has been found for the Institute of National Remembrance]. *Ukrainska pravda*. URL: <https://web.archive.org/web/20191204144524/https://www.pravda.com.ua/news/2019/12/4/7233842/> [in Ukrainian].

**Zvit UINP.** (2015). *Zvit Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty za 2015 r.* [Report of Ukrainian Institute of National Remembrance for 2015] URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/zvit-2015>

**Zvit UINP.** (2016). *Zvit Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty za 2016 r.* [Report of Ukrainian Institute of National Remembrance for 2016] URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/zvit-2016-rik>

**Zvit UINP.** (2017). *Zvit Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty za 2017 r.* [Report of Ukrainian Institute of National Remembrance for 2017] URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/zvit-za-2017-rik> [in Ukrainian].

**Zvit UINP.** (2018). *Zvit Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty za 2018 r.* [Report of Ukrainian Institute of National Remembrance for 2018] URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/765> [in Ukrainian].

**Zvit UINP.** (2019). *Zvit Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty za 2019 r.* [Report of Ukrainian Institute of National Remembrance for 2019] URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/zvit-za-2019-rik> [in Ukrainian].

**Zvit UINP.** (2020). *Zvit Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty za 2020 r.* [Report of Ukrainian Institute of National Remembrance for 2020] URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/zvit-za-2020-rik>

**Zvit UINP.** (2021). *Zvit Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty za 2021 r.* [Report of Ukrainian Institute of National Remembrance for 2021] URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/zvit-za-2021-rik> [in Ukrainian].

**Ilnytskyi, V., & Kutska, O.** (2023). Periodyzatsiia rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2022) v ukrainskomu naukovomu dyskursi [Periodization of the Russian-Ukrainian war (2014 – 2022) in Ukrainian scientific discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk. Serii Istorii – Problems of the humanities. Series: History*, 13/55, 162–177. [in Ukrainian].

**Ilnytskyi, V., Starka, V., & Haliv, M.** (2022). Rosiiska propaganda yak element pidhotovky do zbroinoi agresii proty Ukrainy [Russian propaganda as an element of

preparation for armed aggression against Ukraine]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 5, 43–55. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.05.043> [in Ukrainian].

**Ilnytskyi, V., Telvak, V., & Talalai, Yu.** (2024). Suchasna rosiisko-ukrainska viina na shpaltakh «The British Army Review» (2022 – 2024) [The Modern Russian-Ukrainian War in the Columns of “The British Army Review” (2022 – 2024)]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya Istorii, Spetsvyypusk – Problems of the humanities. Series: History, Special Issue*, 130–146. [in Ukrainian].

**Ilnytskyi, V., & Tsaryk, R.** (2025). Formuvannia istoryko-memorialnoho naratyvu suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny [Formation of the historical-memorial narrative of the modern russian-ukrainian war]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 17(59), 213–224. [in Ukrainian].

**Ilnytskyi, V., & Tsaryk, R.** (2024). Materialno-kulturni aspekty uvichnennia pamiaty ukrainskykh zakhysnykiv i zakhysnyts pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny (2014 – 2024) [Material-cultural aspects of commemorating the memory of the Ukrainian defenders during the russo-ukrainian war (2014 – 2024)]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya istorychni nauky – Bulletin of Cherkasy University. Series of historical sciences*, 2, 105–116. [in Ukrainian].

**Ilnytskyi, V., & Tsaryk, R.** (2024). Piznavalno-informatsiini ta vykhovni zakhody shchodo ushanuvannia pamiaty uchasnykiv i zhertv rosiisko-ukrainskoi viiny (2014 – 2024) [Cognitive, informational and educational measures to honor the memory of participants and victims of the Russian-Ukrainian war (2014 – 2024)]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 81 (2), 4–13. [in Ukrainian].

**Kyrydon, A.** (2016). *Heterotopii pamiaty. Teoretyko-metodolohichni problemy studii pamiaty* [Heterotopias of memory. Theoretical and methodological problems of memory studies]. Kyiv: Nika-Tsentr. [in Ukrainian].

**Kyrydon, A.** (2015). Polityka pamiaty v Ukraini (1991 – 2015 rr.) [The politics of memory in Ukraine (1991 – 2015)]. *Ukraina-Yevropa-Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Seriya: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, 15, 244–250. [in Ukrainian].

**Kabmin zvilnyv Viatrovycha.** (2019). Kabmin zvilnyv Viatrovycha z posady holovy UINP [The Cabinet of Ministers dismissed Viatrovych from the post of head of the Ukrainian Institute of National Security]. *5 kanal. Novyny*. URL: <https://www.5.ua/polityka/kabmin-zvilnyv-viatrovycha-z-posady-holovy-ukrainskoho-instytutu-natsionalnoi-pamiaty-199460.html> [in Ukrainian].

**Krashchyi proekt.** (2017). Krashchyi proekt Memorialu Heroiam Nebesnoi sotni vyznachat u liutomu [The best project of the Memorial to the Heroes of the Heavenly Hundred will be determined in February]. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2343244-krasij-proekt-memorialu-geroam-nebesnoi-sotni-viznacat-u-lutomu.html> [in Ukrainian].

**Lytvynovska, Yu.** (2024). Etapy realizatsii polityky pamiaty v Ukraini (1991 – 2023 rr.) [Stages of implementation of memory policy in Ukraine (1991 – 2023)]. *Konsensus*, 1, 92–104. [in Ukrainian].

**Kovtunovych, T., & Pryvalko, T. (Comps.)** (2015). *Maidan vid pershoi osoby: 45 istorii Revoliutsii hidnosti* [The Maidan from the first person: 45 stories of the Revolution of Dignity]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].

**Maidan.** (2015). «Maidan: vid nezalezhnosti do svobody» [«Maidan: from independence to freedom»]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=McV5kcW93HY> [in Ukrainian].

*Na alei Heroiv Nebesnoi Sotni vstanovyly «Dzvin hidnosti».* (2020). [«The Bell of Dignity» was installed on the Alley of the Heroes of the Heavenly Hundred] URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/na-aleyi-geroyiv-nebesnoyi-sotni-vstanovyly-dzvin-gidnosti> [in Ukrainian].

**Plan zakhodiv.** (2017). *Plan zakhodiv iz vshanuvannia podvyhu uchasykyv Revoliutsii Hidnosti ta uvichnennia pamiaty Heroiv Nebesnoi Sotni na period do 2020 roku* [Plan of measures to honor the feat of the participants of the Revolution of Dignity and perpetuate the memory of the Heroes of the Heavenly Hundred for the period until 2020] (zatverdzheno rozporiadzhenniam KМУ vid 23.08.2017 № 574-r). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

**Plan zakhodiv.** (2020). *Plan zakhodiv iz vshanuvannia podvyhu uchasykyv Revoliutsii Hidnosti ta uvichnennia pamiaty Heroiv Nebesnoi Sotni na 2021–2025 roky* [Plan of measures to honor the feat of the participants of the Revolution of Dignity and perpetuate the memory of the Heroes of the Heavenly Hundred for 2021–2025] (zatverdzheno rozporiadzhenniam KМУ vid 17.02.2021 № 112-r). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-iz-vshanuvannya-podvigu-uchasnykiv-revolyuciyi-gidnosti-ta-uvichnennya-pamyati-geroyiv-nebesnoyi-sotni-na-20212025-roki-112-170221> [in Ukrainian].

**Polozhennia.** (2006). *Polozhennia pro Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty* [Regulations on the Ukrainian Institute of National Remembrance] (postanova KМУ vid 5.07.2006 r. № 927). URL: <https://web.archive.org/web/20190703141204/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2006-%D0%BF> [in Ukrainian].

**Polozhennia.** (2014). *Polozhennia pro Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty* [Regulations on the Ukrainian Institute of National Remembrance] (zatverdzheno postanovoio KМУ vid 12.11.2014 r.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

**Polsko-ukrainskyi vechir.** (2016). *Polsko-ukrainskyi vechir. Prezentatsiia knyhy «Vohon Maidanu. Shchodennyk revoliutsii 21 lystopada 2013 – 22 liutoho 2014»* [Polish-Ukrainian Evening. Presentation of the book “Fire of the Maidan. Diary of the Revolution November 21, 2013 – February 22, 2014”]. URL: <https://naszwybir.pl/polsko-ukrayinskyj-vechir-prezentatsiya-knygy-vogon-majdanu-shchodennyk-revolutsiyi-21-lystopada-2013-22-lyutogo-2014/> [in Ukrainian].

**Postanova.** (2011a). *Postanova KМУ «Pro utvorennia Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty»* [CMU Resolution “On the establishment of the Ukrainian Institute of National Remembrance”] (vid 12.01.2011 r. № 8). URL: <https://web.archive.org/web/20190703180313/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].

**Postanova.** (2011b). *Postanova KМУ «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty»* [CMU Resolution “On Approval of the Regulations on the Ukrainian Institute of National Remembrance”] (vid 31.11.2011 r. № 74). URL: <https://web.archive.org/web/20190702134556/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].

**Postanova.** (2014). *Postanova «Pytannia Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty»* [CMU Resolution “Issues of the Ukrainian Institute of National Remembrance”] (vid 9.07.2014 r.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/292-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

**Pokhylenko, I. S.** (2023). Tendentsii aktualizatsii istorychnoi pamiaty v konteksti suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny [Trends in the actualization of historical memory in the context of the modern Russian-Ukrainian war]. *Rozumovski zustrichi: zbirnyk naukovykh prats*, 10, 77–85. [in Ukrainian].

*Rozмова «Nevtrachene pokolinnia: z Maidanu na viinu».* (2020). [Conversation “The Unlost Generation: From Maidan to War”]. URL: <https://www.prostir.ua/event/rozmova-nevtrachene-pokolinnia-z-majdanu-na-vijnu/> [in Ukrainian].

**Rozporiadzhennia KMU.** (2015). *Rozporiadzhennia KMU «Pro utvorennia derzhavnoho zakladu «Memorialnyi kompleks Heroiv Nebesnoi Sotni – Muzei Revoliutsii hidnosti»* [CMU Resolution “On the Establishment of the State Institution “Memorial Complex of the Heroes of the Heavenly Hundred – Museum of the Revolution of Dignity”] (vid 18.11.2015 № 1186-r). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1186-2015-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

**Sviontyk, O., & Tereshchenko, R.** (2024). Diialnist Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty shchodo zberezhenntia pamiaty pro suchasnu rosiisko-ukrainsku viinu u 2014 – 2021 rokakh [Activities of the Ukrainian Institute of National Remembrance in preserving the memory of the modern Russian-Ukrainian war in 2014 – 2021]. *Novitnia doba – Contemporary era*, 12, 18–32. [in Ukrainian].

**Sudety-1938.** (2016). «Sudety-1938 ta Krym-2014: spilne ta vidminne» – dyskusiiia v Kyievi [“Sudety-1938 and Crimea-2014: common and different” – discussion in Kyiv]. *Istorychna pravda*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2016/02/25/148967/> [in Ukrainian].

**Ukaz Prezydenta Ukrainy.** (2010). *Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro optymizatsiiu systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady»* [Decree of the President of Ukraine “On optimization of the system of central executive bodies”] (vid 9.12.2010 № 1085/2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text> [in Ukrainian].

**Ukaz Prezydenta Ukrainy.** (2015). *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 69/2015 «Pro vshanuvannia podvyhu uchasykiv Revoliutsii Hidnosti ta uvichnennia pamiaty Heroiv Nebesnoi Sotni»* [Decree of the President of Ukraine No. 69/2015 “On Honoring the Deed of the Participants of the Revolution of Dignity and Perpetuating the Memory of the Heroes of the Heavenly Hundred”]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692015-18468> [in Ukrainian].

**Ukaz Prezydenta Ukrainy.** (2016). *Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro nadannia derzhavnomu zakladu «Memorialnyi kompleks Heroiv Nebesnoi Sotni – Muzei Revoliutsii hidnosti» statusu natsionalnoho»* [Decree of the President of Ukraine «On granting the state institution «Memorial Complex of Heroes of the Heavenly Hundred – Museum of the Revolution of Dignity» national status»] (vid 12.04.2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138/2016#Text> [in Ukrainian].

**Shliakh svobody.** (2018). «Shliakh svobody. Piat rokiv Ukrainy v plakatakh Nikity Titova». Vidkryttia vystavky [«The Path of Freedom. Five Years of Ukraine in Nikita Titov’s Posters». Opening of the Exhibition.]. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2602484-slah-svobodipat-rokiv-ukraini-v-plakatah-nikiti-titova-vidkrytta-vistavki.html> [in Ukrainian].

**Yablonskyi, V. M. (Ed.)** (2019). *Polityka istorychnoi pamiaty v konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy: analitychna dopovid* [The policy of historical memory in the context of national security of Ukraine: analytical report]. Kyiv: NISD. [in Ukrainian].



**Delwaide, J.** (2011). Identity and Geopolitics: Ukraine's Grappling with Imperial Legacies. *Harvard Ukrainian Studies*, 32/33, 179–207. [in English].

**Ilnytskyi, V., & Telvak, V.** (2024). Ukraine Under the Conditions of the Second Year of Existential War in Analysts' Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk East European Historical Bulletin*, 31, 218–237. doi: 10.24919/2519-058X.31.306344 [in English].

**Narvselius, E.** (2012). The “Bandera Debate”: The Contentious Legacy of World War II and Liberalization of Collective Memory in Western Ukraine. *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne Des Slavistes*, 54(3/4), 469–490. [in English].

**Shevel, O.** (2016). The Battle for Historical Memory in Postrevolutionary Ukraine. *Current History*, 115(783), 258–263. [in English].

**Telvak, V., & Ilnytskyi, V.** (2023). A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 27, 249–258. DOI: 10.24919/2519-058X.27.281552 [in English].

**Vushko, I.** (2018). Historians at War: History, Politics and Memory in Ukraine. *Contemporary European History*, 27(1), 112–124. [in English].

Стаття надійшла до редакції 11 грудня 2024 р.  
Стаття рекомендована до публікації 21.03.2025.